REKVIEM

AXEL BURÉNIUS

Rekviem

WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

TIDIGARE UTGIVNING

Dödsängel, 2021

PÅ ANNAT FÖRLAG:

Persona: om Svetlana Aleksijevitjs författarskap, 2023

Wahlström & Widstrand
Box 3159, 103 63 Stockholm
www.wwd.se
info@wwd.se

ISBN 978-91-4-624365-6
COPYRIGHT © Axel Burénius, 2026
OMSLAG Håkan Liljemärker
FÖRSTA TRYCKNINGEN
TRYCK ScandBook, EU 2026

INNEHÅLL

1. Inledning
Mitt möte med N.N. 15
Man pratar inte om döden 28
Undanträngandet av döden 33
Besök på ett hospice 39

2. Den plötsliga döden
Den sista stunden tillsammans 45
Den plötsliga oron 47
Dödsbeskedet 48
Att hitta den döde 54
Den omöjliga (eller kanske möjliga) delaktigheten i den andres plötsliga död 59
Dödsögonblicksberättelsen 62
Det lilla barnets plötsliga död 67

3. Den långsamma döden
Det första sjukdomstecknet 81
Sjukdomsbeskedet 85
Den sjukes upplevda fulhet 96
Borttynandet 99
När döden kommer 122

4. Den sörjandes andra liv
En annan människa som jag 135
”Kvinnlig” och ”manlig” sorg 136
Känslan av overklighet 139

Den döda kroppen 149
Allt det praktiska 168
Döden och sex 173
Hjärntröttheten 176
Den plågsamma tystnaden 181
Ensamheten 188
Meningslösheten 192
Tomheten 194
Förlusten av Gudstro 205
Trösten 208
De materiella tingen 232
Övernaturliga tecken 233
Stumheten 240
Sorgeöronen 240
Sorgehatet 241
Sorgeklichéerna 243
Litteraturen som den sörjandes möjliga befrielse från stumheten 248
Självmedicinering (alkohol och droger) 251
Den sörjandes ovisshet inför sig själv 252
Min bror Åke 254
Sorgens minnesskimmer 263

5. Suicidet
Min vän Walter 273
Missbruk som en form av ”kroniskt” suicid 284
Suicidets obegriplighet 285
L.S.:s teori om suicidaliteten 306
Jean Amérys syn på saken 317
Suicidkörens avslutande röst 319

6. Mord, dråp och vållande till annans död
Brott och straff 339
”Det som återstår av en Rembrandt som rivits i små regelbundna fyrkanter och slängts i toaletten” 342
En studie i ilska, förlåtelse och glömska 1 344

En studie i ilska, förlåtelse och glömska 2 351
En studie i ilska, förlåtelse och glömska 3 359
En studie i ilska, förlåtelse och glömska 4 361
En studie i ilska, förlåtelse och glömska 5 363
En studie i ilska, förlåtelse och glömska 6 363
Precis tvärtom 372

7. Mördaren 381

Efterord 423
Litteraturförteckning 439

Tillägnat

SVETLANA ALEKSIJEVITJ
i vördnad och tacksamhet
Eskilstuna, den 7 februari 2026

Rekvi·em [re´kvi-] substantiv rekviet el. ~et; pl. rekvier el. ~
1. själamässa, dödsmässa
2. en typ av körkomposition urspr. relaterad till själamässa:
Mozarts rekviem

Svenska Akademiens ordlista (SAOL), 2026

... och jag frågade om jag fick berätta hennes berättelse vidare i en bok? Berätta hennes berättelse på mitt eget sätt – hennes ord och mina – min berättelse om hennes berättelse, så att säga – anonymt förstås, med andra namn och initialer – kalla henne ”N.N.” – andra platser och årtal – ändra på små detaljer?

Och hon svarade:

”Ja.”

1

INLEDNING

Jag träffade N.N. en kväll i februari 2023. Hon berättade sin historia för mig och jag berättade min för henne. Och det var som om vi berättade samma historia för varandra. Hon hade förlorat sin son och jag min bror, men döden är ofta likadan för dem som möter den, oavsett vem man förlorar och hur. Till exempel berättade hon att hon hade fått lämna Jacks tandborste (hon mindes att den hade varit blå) till polisen, för att det inte hade varit möjligt att identifiera honom på vanligt vis, två veckor efter hans försvinnande, då han flöt upp. Och jag berättade för henne att det hade varit likadant med min bror, fast det inte var just DNA-prov utan en tandkortsidentifiering. En rättsodontolog alltså, som öppnade munnen på honom efter olyckan och tittade på hans tänder. Jag hade läst lite om det och det gick till precis som en vanlig tandläkarundersökning: man tittade på bett, antal tänder, lagningar och så vidare – allt dokumenterades och man jämförde med röntgenbilder hos tandläkare (och det hade jag av någon anledning inte tänkt på då – när jag läste om det – men när jag sa det till N.N. så kom jag på att jag förstås visste vem den där tandläkaren var: Helene, hette hon och hade en liten privatklinik i ett radhusområde; jag och Åke och vår lillasyster Frida åkte dit med mamma en gång om året när vi var små – alltid någon gång i mars – snöslaskigt ute, och jag mindes de där mörkblåa, prasslande skoskydden, som var lite krångliga att trä på skorna – sedan en vänlig kvinna med kort hår och glasögon – och sedan röntgenbilderna – denna vänliga kvinna som sa åt oss att gapa och vi kände lukten från hennes gummihandskar alldeles intill ansiktet – hon stoppade in något hårt och torrt och

lite otympligt – ”Och så bit . . .” – man bet och det gjorde lite ont inne i munnen – hon lämnade rummet – ett surrande – sedan var det klart).

Och det gladde mig på något sätt. Och jag såg på N.N. att det gladde henne också: att vi hade samma erfarenhet och vågade berätta om den för varandra. Vi hade nog aldrig sagt det så där förut, rätt upp och ner till en annan människa. För det var ju just det hemska, det makabra, som man höll för sig själv hela tiden – även om man förstås teg om en massa andra saker också.

Sedan berättade jag något annat för henne, något jag inte *heller* hade sagt till en annan människa, för att jag tyckte det lät så kallhjärtat: jag saknade honom inte längre.

Jag förstår, sa N.N. bara, som om hon inte tyckte att det var det minsta konstigt (eller egentligen: *Oh, I see* – för vi pratade engelska, N.N. var britt, jag bodde i Nottingham i mellersta England på den här tiden).

Men sedan sa jag att jag nog saknade min saknad (och det var första gången jag sa så, jag hade aldrig ens tänkt det: *miss missing him*).

Saknar din saknad? sa hon. Hur då?

Det var nog helt enkelt tiden, sa jag. På grund av tiden, som den första, intensiva och smärtsamma saknaden var borta. Borta för att även *jag* var borta – borta för att tiden förändrade mig och jag var någon annan nu: inte längre den artonåriga pojken som saknade sin bror och gick runt och var ledsen – den pojken fanns ju inte mer och därför fanns inte heller *hans* saknad. Men då fanns en annan saknad, sa jag. En senare saknad; en mer oåterkallelig och svåruttryckt saknad. En saknad som nog egentligen var frånvaron av saknad – en saknad efter en förlorad saknad – en känsla av tomhet.

Därför kunde det göra mig glad när jag drömde om honom, sa jag. Även om jag också hatade de där jävla drömmarna, för de var alltid lika jobbiga. Han sa alltid samma sak: att han inte var död, aldrig hade varit död, det var bara ett missförstånd, alltsammans, han hade inte alls dött i någon bilolycka när han var nitton, som alla trodde, utan blivit ”kidnappad” – medan han liksom ryckte på

axlarna åt det där, precis som om det var självklarheter. Och jag trodde honom inte men sa inget utan försökte istället förstå honom, frågade men … kidnappad … av vem då … och varför då och när då och hur då – och nu var han alltså tillbaka, och allt var plötsligt bara bra, frid och fröjd igen eller vad då liksom – jag kände mig nog lite arg på honom – arg på honom för att han var död – vilket förstås inte var hans fel, men ändå – jag hade till och med lust att klappa till honom i ansiktet men gjorde det inte – istället började jag … kanske inte tro på honom men åtminstone acceptera honom och hans närvaro och sedan – jag: vaken, han: död.

Och då kände jag mig förstås väldigt ledsen. Men också lycklig på något sätt. Som om det fanns en lycka i det … att jag saknade honom … till och med kunde gråta … ja, det var faktiskt precis som att jag var arton igen och darrade, darrade av gråt. Och jag mindes saker: knakandet och knarrandet till exempel, bakom ryggen på mig, då släktingar och vänner reste sig ur kyrkans träbänkar, inför den första begravningspsalmen. Och jag mindes orgelmusiken, som liksom skrapade ens själ som ett hänsynslöst, allvetande finger: orgelmusik – och man började genast att gråta. Och jag mindes den där rosa ”minnesboken”, som låg uppslagen på ett litet bord, med ett brinnande ljus och en penna intill, en skrivbok alltså, där alla begravningsgäster skrev samma fruktansvärda banaliteter, som ”du är på en bättre plats” och ”du var en vacker blomma” och så vidare, och jag hade fan haft lust att spotta på den där jävla minnesboken och dess gränslösa dumhet. Och jag mindes olycksplatsen: den trista, anonyma landsvägen i Hälsingland, där det stod blommor och tända ljus när jag, mamma, pappa och Frida åkte dit och besökte den i mitten på februari – ja, jag mindes till och med att jag – då vi hade parkerat vid en närliggande rastplats – började blöda näsblod, och att jag stod och tittade ganska länge på bloddropparna, som var alldeles klarröda mot den så där väldigt, väldigt vita, lite glansiga och svagt gnistrande skaren.

Sedan var det N.N. som berättade igen. Berättade om sin ”ensamma lek”, som hon kallade den (och av någon anledning kom jag genast att tänka på min ”konstiga känsla”, en känsla som

jag hade haft flera månader efter Åkes död, men inte förstått eller haft ord för och därför bara kallat så där: min ”konstiga” känsla) – sin ensamma lek med tvättlinan och de röda plaggen. Jack hade sprungit hemifrån den fjärde maj 2014 och hittats sexton dagar senare. Men redan efter tre dagar visste hon att han var död. För den tredje dagen ”slocknade” något inom henne.

Slocknade, sa jag – jag fattade förstås vad hon menade men … slocknade hur då – som när man blåser ut ett ljus?

Nej … sa hon. Inte så. För när man blåser ut ett ljus … ja, då finns det liksom något andligt med det också, något stillsamt och fridfullt och nästan lite trösterikt, det är ju en särskild lukt till exempel, och så stiger en liten rökslinga från det utblåsta ljuset, och den där rökslingan är liksom lite vacker på något sätt – och så var det inte alls. Nej, det var som när man släcker en lampa. Liksom bara klick – och en trist tomhet.

Klick – och hon visste. Visste och ändå … ändå kunde hon inte sluta hoppas, sa hon. Eller nej förresten, sa hon sedan – det var inte alls det att hon ”inte kunde sluta hoppas” – hon *hade* slutat att hoppas. Men hon kunde inte erkänna det för sig själv. Så hon hittade på en lek.

En lek? frågade jag.

Ja, det var faktiskt precis som någon konstig lek, som hon lekte med sig själv för att lura sig själv. Trots att Jack var död och hon visste det, hängde hon varje morgon ut ett rent ombyte åt honom: på tvättlinan, som hon flyttade från baksidan av huset till uppfarten. Så att Jack skulle kunna ”se det från långt håll” (alltid färggranna plagg därför, oftast röda). Som han skulle kunna ta med sig utan att behöva ringa på dörren. För han ”hade kanske bara rymt”. Vågade kanske inte komma hem igen för att han trodde att mamma var arg på honom …

Och sedan började hon plötsligt att gråta. Och hon sa genom tårarna att hon kunde få för sig att det var hennes fel … hennes fel att han dog. Inte för att hon hade … för det var ju en olycka, men kanske skulle olyckan aldrig ha inträffat om Jack hade haft en annan uppväxt och … en annan mamma. Jack hade en lillebror –

Adam – och hon och pojkarna flyttade hela tiden runt. Och det var aldrig några bra områden, alltid kommunala bostadsområden, alltid *council estates*. De flyttade runt hela tiden för att *hon* träffade någon ny hela tiden – en ny man – en ny kvinna – man eller kvinna, det spelade ingen roll för henne – hon var alldeles för känslostyrd – hon tänkte bara på sig själv – hon träffade någon ny och då var det alltid: flytta igen, nya syskon igen. Och säkert tänkte Jack och Adam: Suck, inte igen … Och de lärde sig att tolerera sina nya ”syskon”, som förstås inte var några syskon utan bara främmande pojkar och flickor som irriterade dem – för det var alltid bråk och skrik, alltid något: *Mum! Mum! Mum!* Någon tittade på teve när Jack ville titta på teve – eller någon hade flyttat på Adams tevespelskontroll så att han inte hittade den – eller någon hade druckit upp det sista av mjölken och lämnat paketet tomt inne i kylskåpet – eller Jack behövde kissa och någon annan var på toaletten – och när han kände på dörren en kvart senare så var den *fortfarande* låst – *Mum! Mum! Mum!* Och det var *council estates* med missbrukare och arbetslösa och bråkiga barn, och dräller man omkring med bråkiga barn så blir man ju *själv* ett bråkigt barn. Och trångboddheten och imman på badrumsspegeln och den liksom lite sötaktiga lukten av avföring. Och droppande underkläder som hänger på tork, och höjda röster genom tunna väggar, och trångboddheten trångboddheten trångboddheten – trångboddheten som en invasion av ens eget inre, som om även själen var bebodd och trångt möblerad. En trångt möblerad själ och ärr i ansiktet – det var Adam, Adam som hade ärr i ansiktet – och vems fel var det? Jo, hennes fel, förstås – för pappan – det var ju pappan som hade … – men *hon* hade ju valt pappan åt dem, hon levde ju med honom trots att hon visste att han hade den där … sjukdomen eller vad det nu var, något slags konstigt tillstånd, schizo … schizoaffektivt … hur som helst, det var hallucinationer och vanföreställningar – inte alltid – nästan aldrig faktiskt, men ibland, och det visste hon ju, och hon levde med honom *ändå* – Jack var två år gammal och Adam bara några månader och hon höll på att göra i ordning en vällingflaska i köket när Adam skrek i andra rummet – inget vanligt spädbarnsskrik utan

ett mycket gällare skrik – och när hon öppnade dörren satt pappan på golvet och liksom bara tittade framför sig och hon frågade vad som hade hänt och han svarade inte och hon rörde honom vid axeln men han reagerade inte – hon plockade upp Adam och han hade några konstiga röda märken i ansiktet och det var … ja, det var ju bitmärken. Han hade alltså bitit barnet, bitit sitt eget barn, bitit sitt eget barn i ansiktet, den jävla galningen – och Adam skulle få ärr och vems fel var egentligen det? Jo, hennes fel, förstås – hennes fel, hennes fel, hennes fel – liksom det var hennes fel att Jack drällde omkring med de bråkiga barnen och själv blev ett bråkigt barn. Jack var ett bråkigt barn och kunde komma hem med blåsprucken läpp, eller klassföreståndaren ringde och sa jaha, nu har det hänt igen, *Jack's been in trouble again, trouble because he was a troublemaker and whose fault was that* – bråk och skolgårdsslagsmål och Jack hade nog inte alls bara ”försvarat sig”, som han sa – och det måste bli någon ordning på det här nu, sa klassföreståndaren och sedan … och sedan … och sedan …

Sedan stal han en mobiltelefon. Och det gjorde henne alldeles kall. Och hon hade lust att slå till honom när han sa att han bara hade ”lånat den” – ”hittat den” – ”fått den” – men inte ville säga av vem. Lirkande, lirkande, lirkande – sanningen till slut: han hade tagit den ur en klasskompis jackficka under idrottslektionen. JAAAAAACK! Samtal med klassföreståndaren (skamkänslor) och klassföreståndaren kontaktade den andra pojkens föräldrar (skamkänslor skamkänslor). Höjda röster och prat om ”disciplinära åtgärder”, en ”inofficiell varning” och skamkänslor skamkänslor skamkänslor – hennes ”egen son en brottsling” – och en bestraffning: han fick inte spela tevespel på fyra veckor och måste komma hem efter skolan *direkt.* Förstod han, fattade han allvaret? Hon tyckte nog det … Han skämdes, det såg hon ju på honom. Och han lovade: *Never again.*

Men han gjorde det igen. Inte en mobil den här gången utan en liten, svart, tummad och sliten plånbok – av någon anledning fick N.N. genast en känsla av att den tillhörde en äldre man. Hon höll på att städa pojkarnas rum när hon upptäckte den: naivt och